

Earth Education: nieuw recept voor natuur- en milieueducatie

door Michaël Steeghs

Op een aansprekende manier zoveel mogelijk mensen kennis laten nemen van natuur en milieu en zoveel mogelijk mensen motiveren en helpen om duurzaam te leven, daar gaat het om. Hoe combineer je aansprekend en leuk met de doodserieuze boodschap die je wilt uitdragen? Hoe maak je natuur- en milieueducatie tot een activiteit die mensen uitnodigt ten gunste van natuur en milieu te handelen?

Bij het zoeken naar nieuwe wegen om natuur- en milieueducatie vorm te geven is het aardig de blik eens te richten op het buitenland. Een van de meest opvallende stromingen daar is de Earth Education. Deze beweging ontstond in de jaren zeventig in de Verenigde Staten en waaide tien jaar later over naar Engeland. Geleidelijk krijgt Earth Education ook in Nederland voet aan de grond.

Voor Earth Education geven de Engelsen de volgende definitie: Earth Education is een proces om mensen te helpen meer in harmonie en vreugde met de natuur te leven. Enigszins vrij vertaald: Earth Education is mensen helpen om zich meer één te voelen met de natuur en vanuit die eenheid te handelen. De grondlegger van de beweging is Steve van Matre.

Ontstaan van Earth Education

Earth Education is ontstaan uit onvrede met de manier waarop in de Verenigde Staten aan natuur- en milieueducatie invulling werd gegeven. In zijn boek *Earth Education*, a new beginning begint Van Matre met het hoofdstuk Natuur- en milieueducatie, van het pad afgedwaald. Hoewel dat op de Verenigde Staten slaat, herkennen we die kritiek wel.

In de visie van Van Matre ontstaat het volgende beeld wanneer natuur- en milieu educatie geplaatst wordt naast Earth Education, zie rechts boven.

NME (tendens)	Earth Education
• aanvullend en willekeurig	• integraal en programmatisch
• vanuit leslokaal	• vanuit de natuurlijke omgeving
• gericht op issues (bv. broeikaseffect)	• gericht op leefstijlen
• richt zich vooral op het ontwikkelen van minder belangrijke ecologische principes en op het uitvoeren van natuurstudie projecten	• richt zich met name op het ontwikkelen van 'ecologisch bewustzijn', gebaseerd op een combinatie van verstandelijke en lichamelijke betrokkenheid bij de natuur
• gebaseerd op activiteiten (wat kunnen we doen)	• gebaseerd op resultaten (wat willen we bereiken)
• claimt te leren hoe mensen moeten denken, maar niet om waarden te ontwikkelen en gedrag te veranderen	• claimt waarden te ontwikkelen en gedrag te veranderen
• is vooral afhankelijk van groepsdiscussies om leerdoelen te bereiken	• is met name afhankelijk van participatie in avontuurlijke educatie om leerdoelen te bereiken
• accepteert een breed scala aan definities en doelen	• verwerpt om alles voor iedereen te willen betekenen
• is 'geïnspireerd' door management-opvattingen van organisaties die juist tegen de ecologie in werken	• laat zich inspireren door de idealen van de 'Deep Ecology'

Natuurbeleving essentieel

Earth Education geeft programma's die mensen meer vertrouwd te maken met de natuur. De meeste mensen brengen het grootste deel van hun tijd in gebouwen door en voelen zich het best op hun gemak in hun eigen huis of op de eigen werkplek. De vrije natuur daarentegen is een onbekende omgeving geworden. Je leren thuis te voelen in de natuur is een belangrijke stap om betrokken te raken bij de natuur- en milieuproblematiek. In de Earth Education wordt dit 'acclimatisatie' genoemd. Maar het is niet makkelijk om mensen zo ver te krijgen dat ze drempels overstappen en zich laten opgaan in hun natuurlijke omgeving. De twee belangrijkste ingrediënten van het Earth Educationrecept zijn 'spanning' en 'magie'; ga samen met je publiek een uitdaging aan. Een tweede belangrijk kenmerk van Earth Education is dat in de program-

ma's vier grote ecologische concepten aan de orde komen. Dit zijn energie-stromen, kringlopen, interrelaties (relaties tussen organismen) en verandering.

Veel traditionele NME-activiteiten zijn volgens de Earth Education te beperkt in hun doelstelling. De thema's waarmee gewerkt wordt (bijvoorbeeld bodem, water, planten) zouden inhoudelijk onvoldoende worden uitgewerkt.

Ook zouden veel activiteiten te sterk natuurwetenschappelijk gericht zijn. Methoden om kennis te verzamelen (data-verzamelen, analyseren) zouden een te grote rol spelen. Tot slot zouden alleen 'makkelijke' ecologische concepten worden behandeld zoals habitat, aanpassing, voedselkeuze. Earth Education stelt zich de taak om mensen juist met die zaken vertrouwd te maken die onze planeet draaiende houden.

Traditionele NME	Concepten gedifferentieerd (onderwerpen steeds kleiner en kleiner)	Zintuigen ongedifferentieerd (meer nadruk op denken dan op waarnemen)
Earth Education	ongedifferentieerd (nadruk op het grote geheel)	gedifferentieerd (gericht op het aan- scherpen van de indivi- duële waarnemingszin)

De grote ecologische concepten beschouwt men in de Earth Education als te belangrijk om het ervan kennis nemen aan het toeval of de omstandigheden over te laten.

Doordachte programmering

In Earth Education wordt uitsluitend gewerkt met strakke programma's. Afzonderlijke activiteiten hebben geen betekenis wanneer ze niet passen in een reeks van leerervaringen die concrete doelen nastreven. In de Earth Education is een programma dus niet een reeks van losse activiteiten maar juist een niet-willekeurige, cumulatieve opeenvolging van leerervaringen, gericht op een specifiek resultaat. Het ontwikkelen van deze programma's gaat moeizaam en duurt lang. Het vraagt meer dan een paar begeleiders zoeken en deze wat activiteiten laten uitvoeren.

Programma's ontwerpen is ook iets anders dan programma's uitvoeren en begeleiden. De beschreven programma's uit de Earth Education kwamen tot stand na jarenlang uitproberen, evalueren en weer opnieuw proberen. Daarbij waren zowel begeleiders als ontwerpers betrokken.

Doorwerking van het programma

Een natuur- en milieueducatieve activiteit is geen moment op zich. Het doel van Earth Education programma's is dat mensen ook in hun dagelijkse leven rekening gaan houden met natuur en milieu. Het begrijpen van bijvoorbeeld de kringloop van het water is één zaak, maar is wat anders dan begrijpen wat voor deze kringloop de gevolgen zijn van het dagelijks watergebruik.

In de Earth Education programma's probeert men dus bruggen te slaan tussen de beleving, kennis en inzichten die zijn opgedaan tijdens activiteit en de toepassing daarvan in de praktijk van het dagelijkse leven.

Wie ervan overtuigd is dat er iets moet veranderen in het milieubesef zal zelf het goede voorbeeld moeten geven. Gebruik alleen milieuvriendelijke materialen tijdens activiteiten zoals kringlooppapier (dubbelzijdig kopiëren) en neem bijvoorbeeld energie- en waterbesparende maatregelen in een gebouw van waaruit NME-activiteiten plaatsvinden. Zorg dat versnaperingen en lunches van biologische kwaliteit zijn. Mensen herinneren zich wat ze gezien hebben nog lang nadat ze vergeten zijn wat gezegd is.

Overigens kun je stellen dat andere benaderingen van natuur- en milieu-

educatie ook dit soort 'maatregelen' uitlokt, maar het is wel een heel concreet uitvloeisel van deze programma's die we op het vasteland van Europa misschien nog een beetje zwerfend vinden. In Earth Education programma's is het essentieel mensen die aan een activiteit hebben meegedaan iets mee te geven.

Er moet een overdracht plaats hebben naar de dagelijkse situatie van de deelnemers. Dat kunnen tips zijn om zuinig met water om te gaan als vervolg op een 'kringloop' programma, of een aardigheidje zoals een zakje wilde bloemenzaad met tips voor een natuurvriendelijk tuin na een excursie over 'natuur in stad en dorp'. Daarmee wordt waardering getoond voor de inzet van de deelnemers, maar het biedt ook een concrete mogelijkheid om iets thuis te doen.

Samengevat kenmerken de Earth Education programma's zich door de volgende aspecten:

- de deelnemers worden eerstehandservaringen aangeboden met ontdekking en avontuur en veel spelelementen;

Foto: Koningin Emmaschool

- de programma's richten zich op belangrijke ecologische 'grootheden' zoals energiestromen, kringlopen, interrelaties en verandering, en niet op 'kleine zaken' als bijvoorbeeld 'verspreiding van zaden' of 'het bos';
- ze besteden aandacht aan 'hoofd, hart en handen';
- de programma's komen tot stand door jarenlang experimenteren en getuigen van grote creativiteit;
- programma's leiden altijd tot een 'opdracht'.

Perspectieven voor NME

De Earth Education programma's worden in het buitenland met veel succes toegepast. In het onderwijs in Engeland wordt natuur- en milieueducatie meestal volgens de Earth Educationprincipes ingevuld.

Bekijken we de Nederlandse NME-praktijk, dan biedt de Earth Education aanpak de volgende perspectieven:

- Het werken met hoofd, hart en handen wordt in Nederland al geruime tijd toegepast. Earth Education ondersteunt deze visie.
- De creativiteit in het gebruik van werkvormen is enorm groot, er is daar veel inspirerends te halen. De zaak van natuur- en milieu is natuurlijk serieus, maar er aandacht aan besteden blijkt gelukkig ook boeiend en leuk te zijn.
- Earth Education beschikt over een aantal zeer gedetailleerd uitgewerkte en beschreven programma's: er is erg goed nagedacht over samenhang tussen allerlei activiteiten. De basis hiervoor is jarenlang experimenteren, evalueren en opnieuw proberen. Juist op het gebied van programmering, het op elkaar laten aansluiten van activiteiten, ontbreekt het in Nederland aan goede voorbeelden. Het effect van onze activiteiten kan belangrijk worden vergroot wanneer meer aandacht wordt besteed aan programmering.

Toch kleven er ook enkele bezwaren aan de toepassing van Earth Education programma's:

- De programma's vragen een zeer intensieve begeleiding. In Engeland worden deze programma's bij voorkeur begeleid door betaalde krachten. Terwijl wij denken in termen als begeleiding wordt daar gesproken in termen als 'leadership'. Bij leiders denkt men dan bovendien aan inspirerende, haast charismatische personen. Dat is

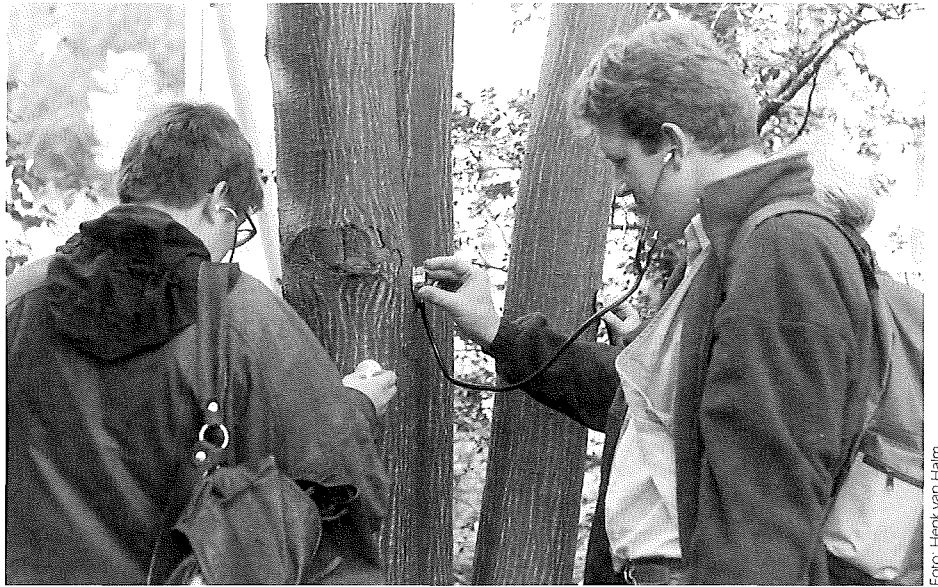

Foto: Henk van Halm

een wijze van denken die in de Angelsaksische traditie past, maar waar in Nederland toch anders tegenaan wordt gekeken.

- De 'deep ecology' filosofie - 'live more lightly on Earth' maakt de programma's naar onze smaak soms wat zweverig. Over het algemeen zijn Nederlanders minder extravert: doe maar normaal, dan doe je al gek genoeg. Kinderen hebben minder last van dit soort remmingen en reageren spontaner en enthousiast op de programma's. Voor oudere kinderen en volwassenen is een andere toon nodig. Programma's voor jongeren en volwassenen zijn in ontwikkeling, maar nog niet beschikbaar.

Earth Education en de NME?

In de eerste plaats moeten we verder gaan op de ingeslagen weg: magie (spannende verhalen), avontuur en spel, 'primaire' natuurervaringen, zintuiglijkheid en stilte moeten blijvende onderdelen uitmaken van onze programma's.

De Earth Education kan ons hierbij verder inspireren. Vervolgens moeten we uitdaging zoeken. Experimenteren met nieuwe vormen is monnikenwerk. Niet meteen afhaken bij een teleurstellende ervaring, maar elkaar blijven stimuleren. Tenslotte moeten we de programmatische grondslag van onze huidige activiteiten kritisch doorneemen. Een meer doordachte programmering zou wel eens veel meer effect kunnen sorteren.

Dit vereist een investering in het weer opnieuw ontwerpen van programma's, in het uitproberen en kritisch evalueren van ervaringen.

Door naar een boom te luisteren worden de deelnemers zich bewust met een levend wezen te maken te hebben.

Meer informatie

Op dit moment worden in een aantal bezoekerscentra en Nationale Parken programma's ontwikkeld die zich baseren op Earth Education.

Het aantal mensen dat ervaring heeft met de Earth Education programma's is nog beperkt. De dichtsbijzijnde mogelijkheid om de programma's in werking te zien is Engeland.

Om op eenvoudige wijze een indruk te krijgen van de concrete programma's zijn we op dit moment aangewezen op de Engelstalige publicaties. Deze publicaties zijn te leen bij het Landelijk Informatiepunt Natuur- en Milieu-Educatie.

Bij MilieuBoek in Amsterdam (telefoon 020-6244989) zijn de publicaties ook te koop. Het belangrijkste boek is Earth Education, a new beginning. Dit boek kost ongeveer f 65,-. Een uitgebreide literatuurlijst over het onderwerp is voor belangstellenden gratis aan te vragen bij de redactie in Amsterdam.

Voor meer informatie over Earth Education en mogelijkheden om in Nederland en Engeland programma's in werking te zien kunt u contact opnemen met de sector Ontwikkeling en Deskundigheidsbevordering van het Landelijk Bureau van het IVN, Michaël Steeghs of Johan Eppink.

(Michaël Steeghs is sectorcoördinator Ontwikkeling en Deskundigheidsbevordering bij het IVN.)

Earth

Education

sleurt je de problemen

in

door Jörge de Bruin

Foto: IVN

Earth Education heeft een goed-doordachte boodschap en biedt een verrassende en spannende aanpak. Dat merkten de deelnemers aan een training. Deze werd op 23 en 24 maart 1995 door de gezamenlijke Nationale Parken in Nederland op Schiermonnikoog gehouden en de deelnemers werden bekend gemaakt met zeer aansprekende vormen van educatie.

Ik deed ook mee. De eerste dag konden wij een groot aantal activiteiten uit verschillende Earth Education programma's aan den lijve ondervinden. Dat onder de enthousiaste leiding van John Cree, educatief medewerker van het Peak National Park Centre 'Losehill Hall' in Engeland.

Het viel meteen op dat men allerlei middelen (raadsels, geheimzinnige brieven, vreemde kisten en tonnen) gebruikt om de interesse van de deelnemers op te wekken. Je wordt hierdoor als het ware vanzelf de activiteit binnengesleurd.

Een mooi voorbeeld daarvan vormde een enorm poststuk dat aan de deelnemers geadresseerd was. In het pakket zat een vuilnisemmer met daarop een raadsel: 'Er is één ding dat we niet weg kunnen gooien als we er niets meer mee kunnen, wat is dat?'

Na enige beraadslagingen mocht het deksel van de emmer en daarop stond met grote letters geschreven DE AARDE. De vuilnisemmer zat verder vol met afval (dit vormt de concrete aanleiding om het afvalprobleem en de mogelijke oplossingen bespreekbaar te maken) en onderin vonden we een aantal bedreigde medebewoners van onze planeet zoals een otter, een neushoorn, een papegaai en een orchidee. We gingen na waardoor ze bedreigd worden en wat daaraan gedaan zou kunnen worden. Deze activiteit voeren de kinderen normaal gesproken in één lesuur in de klas uit, voorafgaand aan hun meestal meerdaagse programma in de natuur.

Maar het ging verder. Door middel van een mysterieuze brief onderin de vuilnisemmer werden we uitgenodigd voor een unieke ervaring in de natuur alwaar we vijf belangrijke geheimen zouden onttrafen: die van de wonderen der natuur, van energie, van ont-

dekking, van afzondering en van zorg. Ook hier werd door de uitgekende en geheimzinnige werkmethode onze lust gewekt om aan de slag te gaan. Toen bleken de vijf geheimen voor een zeer duidelijke en bewuste programmering te staan, die ons van de wonderen der natuur, via de werking, het zelf ontdekken en natuurbeleving naar zorg voor die natuur voerde. Door middel van een begeleide excursie, waarin we continu bezig waren allerlei zaken in de natuur waar te nemen, de zogenaamde Earth Walk, verdiepten we ons ondermeer in de vormen van bomen, luisterden we zeer nauwgezet naar de geluiden van de natuur en staken we onze neus letterlijk in de geuren ervan. Het krachtige van deze ongeveer een uur durende excursie was dat de deelnemers zelf alles moesten ontdekken en dat het een vloeiende reeks van activiteiten opleverde. Al lopende waren we continu in de weer met het onttrafen van de geheimen der natuur.

Het geheim van energie werd door middel van een aantal speelse activiteiten duidelijk gemaakt. Zo moesten wij bijvoorbeeld in een estafette symbolisch hamburgers en vetburgers maken, waarbij water als concretisering van energie fungeerde.

Deze energiemoest de voedselketen in om uiteindelijk tot een burger te kunnen leiden.

In de ketens gaat de nodige energie verloren, bijvoorbeeld door transport, beweging, verdamping. Om dit in de race inzichtelijk te maken, droegen we lekkers. De energie sijpelde er daardoor deels uit. Het was nu de bedoeling voor de beide teams om zoveel mogelijk water (=energie) in de emmer met het opschrift hamburger of vetburger te krijgen, waarbij het traject van de hamburgermakers een etappe langer was, namelijk de stap van plant naar koe. Door deze extra stap konden de hamburgermakers natuurlijk onmogelijk de race te winnen. Door dit soort concrete en leuke speelse activiteiten is het heel goed mogelijk een abstract concept als energie voor jonge mensen inzichtelijk te maken.

Het geheim

Bij het geheim van ontdekking stond het zoeken van allerlei zaken in de natuur vanuit verschillende perspectieven centraal. Zo moesten we al kruipend, liggend op ons rug, kijkend door onze vuist en wat dies meer zij, zaken ontdekken die met een bepaalde letter begonnen. Voor elke opgeloste opdracht, die telkens met een rijmpje begon,

kregen we als beloning een letter en als we alle letters verzameld hadden, konden we het woord DISCOVERY maken. Het gebruik van dergelijke woordpuzzeltjes is met name voor kinderen een extra stimulans om gemotiveerd aan de slag te gaan en vormt meteen een duidelijke organisatiestructuur voor de begeleider. Bij het geheim van afzondering stond het individueel beleven van de natuur centraal. Deelnemers zochten op enige afstand van elkaar een eigen plekje in de natuur waar zij rustig 15 minuten doodstil gingen zitten en rondkijken. Op deze manier namen we heel bewust de omgeving waar en vielen allerlei zaken op die we anders nooit zouden waarnemen. Voor veel kinderen is dit één van de meest indrukwekkende activiteiten uit een Earth Education programma.

Bij het geheim van zorg wordt de in het voorgaande opgedane betrokkenheid voor de natuur vertaald naar wat we in ons dagelijks leven zouden kunnen doen om de natuur te helpen. In ons persoonlijke logboek moesten we één slechte eigenschap van onszelf noteren waar we de komende tijd wat aan wilden verbeteren. Dat kon zijn: letten op wat je eet, je energieverbruik of iets dergelijks. Bij de kinderen wordt aan de inbedding van deze gedragsverandering eenmaal terug op school nog de nodige aandacht besteed. Het bovenstaande is slechts een kleine greep uit de activiteiten die men in een Earth Education programma kan gebruiken. Er zijn programma's voor één dag, maar ook langere voor bijvoorbeeld werkweken.

Earth Education in Nederland

Earth Education programma's draaien nog niet in Nederland. Maar tijdens deze training op Schiermonnikoog was het enthousiasme onder de deelnemers dusdanig groot dat de oprichting van een Nederlandse tak een kwestie van tijd lijkt. Vanuit het IVN worden initiatieven genomen om de mogelijkheden van Earth Education in Nederlandse NME praktijk te onderzoeken. In het Nationaal Park Schiermonnikoog zijn de eerste voorzichtige stappen al gezet.

(Jörge de Bruin is Waddenconsulent bij het Consulentenschap natuur- en milieueducatie Friesland.)

